

Ημερολόγιο Ασημάτων 470: Από το Κατάρ στην Αυστραλία / Η ζωγραφική της Στέλλας που έφυγε

Δημήτρης Τζουμάκας

Τα κουκλοειδή νευρόσπαστα της Στέλλας, που μας τα πετάει καταπρόσωπο, έχουν κάτι το πολύ γνώριμο: σαν να έχουν οικειοποιηθεί όλο το μεταναστευτικό δράμα, ενώ η ίδια η καλλιτέχνις έχει πάρει μία απόσταση και βρίσκεται αλλού.

* Ο Δημήτρης Τζουμάκας γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945. Την περίοδο της δικτατορίας έζησε στο Παρίσι και το 1974 μετανάστευσε στο Σίδνεϊ, όπου έζησε μέχρι το 2006. Διδάκτωρ φιλοσοφίας, εργάστηκε σε εφημερίδες στο Σίδνεϊ και δίδαξε ελληνική και συγκριτική λογοτεχνία στα Πανεπιστήμια Macquarie και New South Wales. Έχει βραβευθεί από το αυστραλιανό υπουργείο πολιτισμού για τα βιβλία του «Χαρούμενο Σίδνεϊ» και «Η γυναίκα με τα αγκάθια στο λαιμό».

10.2.22 Do do Doha. Εις το Κατάρ με κατεύθυνση πάντα προς Αυστραλία μετά από πτήση τριών ωρών και 45 λεπτών. Σαν σαρδέλες μέσα στο αεροπλάνο. «Κρατάτε αποστάσεις» μας λέγανε, αλλά όλα τα εισιτήρια είναι soldout και δεν υπάρχει χώρος για το βαλιτσάκι μου με την τίγρη και τον χαμαιλέοντα μέσα. Το αεροπλάνο είναι γεμάτο από νέους ανθρώπους ασιατικής καταγωγής, είδα στον έλεγχο διαβατήρια από το Μπαγκλαντές κι όλο το Πακιστάν της Αθήνας εδώ, μόνο τρεις γυναίκες μαντιλοφορούσες. Είναι το νέο προλεταριάτο που επιστρέφει οίκαδε με υπερφορτωμένα τα μπαγκάζια με προϊόντα Βαλκάνια της Δύσης είναι ανάγωγοι αλλά και ευγενείς νεαροί που γυρίζουν βίντεο συλλαμβάνοντας και όσα δίπτερα πετάνε. Μία αεροσυνοδός με άκουσε να μурμουρίζω στα ελληνικά και μου λέει «Ελληνίδα είμαι κι εγώ» η Αριάνα, «υπάρχει ένα κάθισμα ελεύθερο μπροστά στη διακεκριμένη θέση να πάτε αν θέλετε» –όχι, δεν κάνω εγώ για διακεκριμένος λέω.

Έβγαζα μετά φωτογραφίες στο Κατάρ στο «καλύτερο αεροδρόμιο για το 2021» της χώρας που θα φιλοξενήσει αυτή τη χρονιά το παγκόσμιο κύπελλο, έναν τεράστιο αρκούδο, κοίταζα τα αραχνόψαρα και τα ποντικόψαρα σε μία επίσης τεράστια γυάλα κι ύστερα κάθισα να διαβάσω τα αθλητικά και το γκολ του πανάκριβου Παλάσιος στην Καρδίτσα. Παρόλη την ταλαιπωρία του ταξιδιού είχα τη δύναμη στην 4ωρη αναμονή μου στο αεροδρόμιο για την πτήση 908 προς Σύδνεϋ να συνεχίσω το διάβασμα ενός μυθιστορήματος της «Αρκαδίας» της Εμμανουέλ Μπαγιαμάκ-Ταμ (Μασσαλία 1966) Η Αρκαδία δεν είναι μόνο μία ελευθεριακή κοινότητα 30 ατόμων που μαζεύει τους δυσλειτουργικούς, τους ψυχικά ασταθείς και τους δύσμορφους –όπως η Δερικνύ άλλωστε, αλλά ένα καταφύγιο προς αποφυγή των τρομοκρατικών συναπαντημάτων της καθημερινότητας, ένα λοξό σχόλιο για την αληθινή τρομοκρατία και ναι, παραλίγο να χάσω την πτήση. Ούτε το όνομα μου δεν φώναξαν ως είθισται στα μεγάφωνα, οπότε έντρομος, άρχισε να τρέχει με το σακ βουαγιαζ στον κινούμενο διάδρομο ο Αφηρημένος του αεροδρομίου ήτανε 20:40 ώρα Ντόχας, ακριβώς η ώρα αναχώρη-

σης, είχε γίνει και το last call κι ίσα που πρόλαβα πριν κλείσουν οι πόρτες να σωριαστώ στη θέση 37C για το 15ωρο μαρτύριο.

11.2.22 Enfin ! από κάτω από τις φτερούγες του αεροπλάνου φάνηκε η πανέμορφη αραχνούπολη. Τέλος μαρτυρίου και δόξα τω Θεώ.

12.2.22 Βρέχει μέρα νύχτα στο Σύδνεϋ και οι αράχνες απλώνουν τον ιστό τους στα πάρκα, στα φίτζι πάνι και στις μουσμουλιές.

13.2.22 Βρέχει μέρα νύχτα. Τι απέγιναν άραγε οι αγωνιστές ληστές τραπεζών Τσουβαλάκης, Δημητράκης και Κοντορεβουθουλής που πέρασαν ένα μέρος της ζωής τους στα σίδερα. Λευτεριά σε όλα τα κελιά. J' aimerais quetu vois la flame qui e tu as fait naitre dans leurs yeux ma cherie (Revolution!). Κατάργηση επιτέλους των φυλακών, των Τραπεζών, της πλουτοκρατίας και των male γόνων αυτής που παρασύρουν και βιάζουν ελαφρόμυαλα κορίτσια στη νύμφη του Θερμαϊκού 13.2.1945 Ξεκινά ο βομβαρδισμός της Δρέσδης από συμμαχικά αεροσκάφη ο οποίος προκάλεσε τεράστιες υλικές ζημιές και 25.000 νεκρούς.

14.2.22 Και τώρα 33 βαθμοί Κελσίου του Αγίου Βαλεντίνου και κυνηγητό και πιτσιλίσματα με τα πιτσιρίκια στην πισίνα. Αντί για ερωτικές θωπείες και περιπτώξεις θάνατοι πάροικων με τις φωτογραφίες τους να φιγουράρουν για τελευταία φορά στις σελίδες της ομογενειακής εφημερίδας. Έφυγε για πάντα η Στέλλα πολύ καλή φίλη από τη Μελβούρνη, ανιδιοτελής και περήφανη. Η αυλαία ενός οικογενειακού δράματος. Ο άντρας της ο Χρήστος Τσίρκας συνδικαλιστής, πιονέρο του πολυπολιτισμού και μαχητής του κοινοτισμού, αγαπημένος φίλος εδώ και καιρό σε άσχημη κατάσταση σε Κέντρο ανιάτων. Είχαν χάσει τη μοναδική τους κόρη από την επάρατο μόλις τελείωσε τη Νομική Σχολή. Όλα αυτά τόσο μελαγχολικά. Ένα σπίτι χωρίς άνθρωπο πια, με ένα σκύλο υπέργηρο και λίγους πίνακες μέσα καθώς η Στέλλα είχε βρει διέξοδο στη ζωγραφική.

Όπως έγραφα στις 28.9.95 στην εφημερίδα Το Βήμα με αναδημοσίευση στο βιβλίο μου Μεταναστευτικός Λόγος και αουτσάιντερ Πολιτισμός (2018) το έργο της Στέλλας

είναι άξιο προσοχής και πρέπει να προβληθεί απαραίτως. (...) Η Στέλλα Τσίρκα (Αθήνα 1947), περνάει στον καμβά τη μεταναστευτική υπαρξιακή της αγωνία με τρόπο καθαρά υπερρεαλιστικό. Κοντρολάρει τα αισθήματά της κι ενώ διαπραγματεύεται σπαρακτικά θέματα, το κάνει με εξαιρετική ψυχραιμία, σχεδόν ψυχρά, έτσι ώστε ο σπαραγμός να γίνεται διακόσμηση και το αντίθετο: Η διακόσμηση, σπαραγμός! Κι εδώ είναι η τέχνη. Όλα της τα σχέδια είναι γεμάτα από γυναίκες. Γυναίκες ακρωτηριασμένες, «παραμορφωμένες», εξουδετερωμένες. Όλη η καταπίεση της μετανάστριας βγαίνει σ'αυτά.

Τα κουκλοειδή νευρόσπαστα της Στέλλας, που μας τα πετάει καταπρόσωπο, έχουν κάτι το πολύ γνώριμο: σαν να έχουν οικειοποιηθεί όλο το μεταναστευτικό δράμα, ενώ η ίδια η καλλιτέχνις έχει πάρει μία απόσταση και βρίσκεται αλλού. Στους πίνακες δεν βλέπουμε τη δυστυχισμένη και ανήμπορη μετανάστρια, με το παραδοσιακό μαντήλι στο κεφάλι, δεν βλέπουμε μουσουλμάνες και μεσογειακές φιγούρες προκεχωρημένης ηλικίας, ούτε αναγνωρίζουμε βασανισμένα πρόσωπα από τη βιοπάλη. Είναι εικόνες τραυματικές, εικόνες τεμαχισμού, αποξένωσης και απομόνωσης, με μοντέρνα τεχνοτροπία, αλλά και εμφανείς Εγγονοπουλικές καταβολές. Είναι ο κόσμος μιας γυναίκας που βρέθηκε από τα Λιόσια της Αθήνας στο Ρίτμοντ της Μελβούρνης, στα εσωτερικά προάστια του άστεως, είναι η Γυναίκα του (σημερινού) Κόσμου περιθωριοποιημένη, κατακρεουργημένη στη μηχανή του κιμά, ή στη μηχανή που κόβει φέτες το σαλάμι και τα...λαιμά. (Αυτή τουλάχιστον την εντύπωση μου δίνει ο πίνακας The Lady Next Door).»

Στη δουλειά της Στέλλας αναφέρεται εκτενέστερα και ο Γιώργος Μιχαλακάκης στο βιβλίο του Η Ελπίδα σε κρίση (που δημοσιεύεται σε συνέχειες στην εφημερίδα Ο Κόσμος) και μένει τώρα να δούμε τι μπορεί να κάνει η Ελληνική Κοινότητα της Μελβούρνης για να ανακαλύψει τα χαμένα έργα και να τα εκθέσει στο κοινό της Αυστραλίας. Αν υπάρχει δηλαδή ένας ανήσυχος σύμβουλος, ένας σύμβουλος πολιτισμού, ένας Καραμάρκος,